

УДК 614.2:316.772(100)

В.В. Шафранський

ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ. Частина перша

Міністерство охорони здоров'я України, м. Київ, Україна

Мета – проаналізувати документи ВООЗ, скеровані на розвиток охорони громадського здоров'я, з позиції їх використання в Україні.

Матеріали та методи. Використано документи, прийняті ВООЗ і скеровані на розвиток громадської охорони здоров'я, а також такі методи бібліосемантичний, контент-аналізу, системного підходу.

Результати. Розкрито мету та завдання для регіонального та державного рівнів основних документів ВООЗ щодо реформи й розвитку системи охорони здоров'я та громадського здоров'я.

Висновки. Показано значення Європейської політики «Здоров'я – 2020» та «Європейського плану дій з укріплення потенціалу і послуг громадської охорони здоров'я» для розвитку системи охорони здоров'я та громадського здоров'я в Україні.

Ключові слова: ВООЗ, документи, аналіз, громадське здоров'я, розвиток.

Вступ

Громадська охорона здоров'я – це система охорони здоров'я, орієнтована як на здоров'я популяції й громади, так і на індивідуальне здоров'я й діяльність конкретного працівника в охороні здоров'я. При цьому громадська охорона здоров'я передбачає обов'язкову взаємодію закладів охорони здоров'я (медичних, фармацевтичних), навчальних, науково-дослідницьких інституцій, інформаційних служб, органів управління (міністерства, відомства, адміністрації тощо), добровільних об'єднань громадян (асоціації), медичні страхові компанії, приватну медичну та психологічну практику тощо [3].

Сьогодні громадська охорона здоров'я – це комплексна наукова дисципліна і сфера практичної діяльності, яка включає різні види індивідуальної, групової та державної діяльності.

Основне призначення громадської охорони здоров'я – це управління громадським здоров'ям, зміни в напрямку підтримки здоров'я поведінкових стереотипів населення через освіту, консультації, підтримку здорового способу життя. Основна мета полягає у формуванні компетентності особистості та громадськості у сфері здоров'я й залучення самих громадян до процесу підтримки та зміцнення власного здоров'я.

Мета роботи – проаналізувати документи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), скеровані на розвиток охорони громадського здоров'я, з позиції їх використання в Україні.

Матеріали та методи

У ході дослідження використано документи, прийняті ВООЗ і скеровані на розвиток громадської охорони здоров'я. У роботі застосовано такі методи: бібліосемантичний, контент-аналізу, системного підходу.

Результати дослідження та їх обговорення

За даними ВООЗ, співвідношення факторів, які впливають на здоров'я людей, таке: умови та спосіб життя і харчування – 50%, спадковість – 20%, зовнішнє середовище та природні умови – 20%, стан охорони здоров'я – 10%.

Названі фактори поєднуються в три основні групи, які визначають громадську охорону здоров'я:

1. Соціально-економічні: законодавство з охорони здоров'я населення; умови суспільного життя, праця, відпочинок, харчування; міграційні процеси, рівень освіти і культури; організація медичної допомоги.

2. Природнокліматичні: природні ресурси, біокліматичний рівень.

3. Біологічні: стать, вік, конституційні особливості, спадковість, генетичні особливості.

Сьогодні виникають нові складні проблеми, які впливають на здоров'я людей. Тому на глобальному рівні необхідно не тільки координувати чіткі й послідовні дії на виклики здоров'ю населення, але й планувати сумісну довготривалу роботу, використовуючи наявні фактичні дані та ресурси відповідно до найбільш ефективних підходів і шляхів вирішення існуючих проблем.

У ході аналізу встановлено, що основними документами ВООЗ, прийнятими останнім часом і

скерованими на розвиток системи громадського здоров'я в Європейському регіоні, є програма «Здоров'я – 2020. Основи Європейської політики і стратегії для ХХІ століття» [1] та Європейський план дій з укріплення потенціалу і послуг громадської охорони здоров'я [4].

Слід зазначити, що політика «Здоров'я – 2020» базується на цінностях, визначених статутом ВООЗ [2]. Це – досягнення якомога вищого рівня здоров'я як основне право людини. У ній визнається взаємозв'язок між діючими суб'єктами, діями та викликами у сфері охорони здоров'я на місцевому, регіональному, національному й глобальному рівнях та рекомендується підтримувати підходи і прийняти єдину основу політики, орієнтовану на результат.

Основи Європейської політики показують, яким чином особи, що формують політику в країнах, можуть із більшою результативністю та коефіцієнтом позитивної дії вирішувати сучасні соціальні, епідеміологічні та фінансові проблеми. Для цього їм потрібно знову визначити пріоритети, ініціювати дії в інших секторах й прийняти нові підходи до організації взаємодії секторів охорони здоров'я з іншими заінтересованими сторонами.

Для того, щоб досягти більш високого і справедливого рівня здоров'я та благополуччя населення, необхідно об'єднати зусилля багатьох партнерів, адже охорона здоров'я людей – це обов'язок усього суспільства і держави на всіх рівнях. Основа Європейської політики розрахована на те, щоб допомогти подолати головні перепони, які дотепер заважали тим, хто забезпечує охорону здоров'я населення. У ній на основі досліджень і вивчення досвіду багатьох країн пропонується бачення майбутнього, вказується стратегічний шлях, визначається комплекс пріоритетів і подається ряд пропозицій щодо найбільш дієвих заходів для залучення зацікавлених сторін і партнерів.

В основах політики «Здоров'я – 2020» пропонуються нові підходи до визначення достовірної різниці в стані здоров'я населення та зосередження індивідуальних і колективних зусиль на способах зменшення цієї різниці. У ній показано, яким чином найбільш успішно досягається прогрес у тих країнах, де завдяки сильним державним службам і стійкості державного фінансування забезпечується доступна медична допомога.

В основі політики «Здоров'я – 2020» визнається, що держава зможе добитися реального поліпшення здоров'я населення, якщо на всіх рівнях та у всіх секторах державного управління буде проводитися робота з вирішення двох взаємопов'язаних стратегічних завдань:

- поліпшення здоров'я для всіх і зменшення нерівності щодо здоров'я;
- удосконалення лідерства і керівництва в інтересах здоров'я.

Потреби державної політики, такі як прагнення до підвищення загальної конкурентноздатності, є не самоціллю, а засобом досягнення реальної цілі: благополуччя населення Європи. Адже соціальний прогрес все більше оцінюється за такими критеріями, як соціальна згуртованість, плюралізм, безпечність, розумне

співвідношення між роботою й життям, гарне здоров'я та гарна освіта.

Як уже відмічалось, політика «Здоров'я – 2020» будується на цінностях, визначених у статуті ВООЗ і скерованих на забезпечення «досягнення якомога найвищого рівня здоров'я» як основного права людини, яке належить усім, хто проживає в Європейському регіоні. У міру того, як проходить перебудова європейських держав для загального блага, необхідно постійно проявляти пильність й активно сприяти проведенню політики, заснованої на цінностях і правах людини.

Виходячи з глобальних пріоритетів, установлених для ВООЗ, її країни-члени у політиці «Здоров'я – 2020» для стратегічних дій запропонували чотири пріоритетні області, які відповідають особливим потребам і досвіду Європейського регіону. Дії в рамках цих областей також ґрунтуються на відповідних стратегіях і планах дій ВООЗ регіонального й глобального рівнів.

Вказані чотири пріоритетні області включають:

- інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини та розширення прав і можливостей громадян;
- зменшення тягаря основних неінфекційних та інфекційних хвороб в Європі;
- укріплення систем охорони здоров'я, орієнтованих на потреби людей, та потенціалу громадського здоров'я, включаючи підтримку готовності до надзвичайних ситуацій і потенціалу для здійснення відповідних заходів;
- створення сприятливих умов середовища та забезпечення стійкості місцевих громад.

Дії в названих областях не ізольовані, а взаємопов'язані й доповнюють один одного. Для їх реалізації необхідно поєднувати різні підходи до стратегічного управління: ієрархічний, розподільчий та колективний, щоб здоров'я та благополуччя були досяжними для всіх.

Україна підписала цей документ і прийняла його до впровадження у вересні 2012 р., але реальні кроки з його імплементації не зроблені.

Європейський план дій з укріплення потенціалу і послуг громадської охорони здоров'я визначає 10 основних функцій громадського здоров'я:

1. Епідеміологічний нагляд та оцінка здоров'я і благополуччя населення.
2. Моніторинг та реагування на небезпеку для здоров'я і при надзвичайних ситуаціях в області охорони здоров'я.
3. Захист здоров'я, який включає безпеку навколишнього середовища, праці, харчових продуктів тощо.
4. Зміцнення здоров'я, включаючи вплив на соціальні детермінанти та скорочення нерівності в показниках здоров'я.
5. Профілактика хвороб, включаючи раннє виявлення порушень у здоров'ї.
6. Забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я.
7. Забезпечення сфери громадського здоров'я кваліфікованими кадрами в достатній кількості.

8. Забезпечення організаційних структур та їх фінансування.

9. Інформаційно-пояснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я.

10. Сприяння розвитку досліджень в області громадського здоров'я з метою наукового обґрунтування політики та практики.

Для України зазначений документ має надзвичайно важливе значення, адже ці оперативні функції та їх складові підлягали впровадженню в державі. Але в Україні ще не створена система громадського здоров'я та не проведена оцінка потенціалу держави для створення такої системи.

Слід наголосити, що політика «Здоров'я – 2020» включає головні всеохоплюючі регіональні цільові орієнтири, які мають підкріплюватися відповідними показниками та представлятися у звітах у вигляді усереднених даних по регіону. Передбачається, що цільові орієнтири носитимуть як кількісний, так і якісний характер і відповідатимуть принципу «SMART»: конкретні, вимірювані, досяжні, реальні та визначені конкретні часові рамки. Кожний із них буде відображати реально можливий

прогрес щодо процесів, проміжних і кінцевих результатів реалізації основ політики «Здоров'я – 2020».

Цільові орієнтири розроблені по трьох основних областях, які охоплюють два стратегічні завдання й чотири стратегічні пріоритети, покладені в основу політики «Здоров'я – 2020».

Три основні області:

- тягар хвороб і фактори ризику їх розвитку;
- здоров'я людини, благополуччя та їх детермінанти;
- процеси, стратегічне управління і системи охорони здоров'я.

Слід зазначити, що використання цільових орієнтирів – це не самоціль програми. Цільові орієнтири сприяють укріпленню здоров'я й благополуччя тим, що підвищують ефективність роботи й підзвітність. Ці орієнтири є регіональними в тому понятті, що вони узгоджені, а країни мають вносити свій вклад в їх досягнення зі встановленням національних цілей і завдань, пов'язаних з охороною здоров'я.

Запропоновані регіональні цільові орієнтири наведено в таблиці.

Таблиця

Цільові орієнтири на рівні Європейського регіону на 2020 р.

Широкі цільові області політики «Здоров'я – 2020»	Цільові орієнтири	Зв'язок зі стратегічними завданнями політики «Здоров'я – 2020»	Зв'язок зі стратегічними пріоритетами політики «Здоров'я – 2020»
1. Тягар хвороб і фактори ризику	1. Скорочення до 2020 р. попереджувальної смертності серед населення Європи	1. Поліпшення здоров'я для всіх і скорочення різниці в показниках здоров'я	2. Вирішення найбільш актуальних проблем регіону, які стосуються неінфекційних та інфекційних захворювань
2. Здорові люди, благополуччя та детермінанти	2. Підвищення середньої тривалості життя в Європі	1. Поліпшення здоров'я для всіх та скорочення відриву за показниками здоров'я	1. Інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини і розширення прав та можливостей громадян. 4. Забезпечення стійкості місцевих громад і створення підтримуючого середовища
	3. Скорочення несправедливості щодо охорони здоров'я в Європі (орієнтир у сфері соціальних детермінант)	1. Поліпшення здоров'я для всіх та скорочення відриву за показниками здоров'я	1. Інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини і розширення прав та можливостей громадян. 4. Забезпечення стійкості місцевих громад і створення підтримуючого середовища
	4. Підвищення рівня благополуччя населення Європи	1. Поліпшення здоров'я для всіх та скорочення відриву за показниками здоров'я	1. Інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини і розширення прав та можливостей громадян. 4. Забезпечення стійкості місцевих громад і створення підтримуючого середовища

3. Процеси, стратегічне керування і системи охорони здоров'я	5. Всезагальне охоплення і «право на здоров'я»	2. Удосконалення лідерства і колективного стратегічного керівництва в інтересах здоров'я	3. Зміцнення систем охорони здоров'я, орієнтованих на потреби людей, нарощування потенціалу громадського здоров'я та забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій
	6. Встановлення державами-членами національних цільових орієнтирів	2. Удосконалення лідерства та колективного стратегічного керівництва в інтересах здоров'я	3. Зміцнення систем охорони здоров'я, орієнтованих на потреби людей, нарощування потенціалу громадського здоров'я та забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій

В Україні створені правові передумови для імплементації вказаних міжнародних документів. Такими правовими передумовами є:

1. *Коаліційна угода*, якою визначені:
 - Структурна реорганізація системи медичного обслуговування.
 - Забезпечення населення якісною та доступною медичною допомогою.
 - Здійснення раціональної фармацевтичної політики.
 - Формування здорового способу життя населення і формування громадського здоров'я.
2. *Програма дій уряду*, якою визначені:
 - Усунення корупційних схем під час проведення тендерних закупівель.
 - Трансформація і модернізація мережі лікарень.
 - Дерегуляція фармацевтичного ринку.
 - Суттєве зменшення кількості ліцензій та дозволів.
3. *Угода про Європейську асоціацію*, якою визначені:

- Зміцнення системи охорони здоров'я України та її потенціалу, зокрема, шляхом проведення реформи.
- Попередження і контроль над інфекційними хворобами, зокрема, ВІЛ/СНІДом і туберкульозом.
- Попередження та контроль за хронічними неінфекційними хворобами.
- Забезпечення якості та безпечності субстанції людського походження.
- Здоров'я у всіх політиках держави.

Висновки

Показано значення Європейської політики «Здоров'я – 2020» та Європейського плану дій з укріплення потенціалу і послуг громадської охорони здоров'я для розвитку системи охорони здоров'я та громадського здоров'я в Україні.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням інших документів ВООЗ щодо їх можливого впливу на розвиток системи охорони здоров'я й громадського здоров'я в Україні.

Література

1. *Здоровье – 2020*. Основы европейской политики и стратегия для XXI века [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euro.who.int/PubRequest?language=Russian>. – Название с экрана.
2. *Устав* (Конституция) Всемирной организации здравоохранения [Электронный ресурс] // В кн.: Основные документы, Дополнение, октябрь 2006 г. Женева, Всемирная организация здравоохранения, 2006. – Режим доступа : http://www.who.int/entity/governance/eb/who_constitution_ru.pdf. – Название с экрана.
3. *Acheson D. Public health in England: the report of the Committee of Inquiry into the Future Development of the Public Health Function / D. Acheson*. – London, H. M. Stationery Office, 1988.
4. *European action plan for strengthening public health capacities and services* [Electronic resource]. – Copenhagen : WHO Regional Office for Europe. 2012. – Access mode : http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/171770/RC62wd12rev1-Eng.pdf. – Title from screen.

Дата надходження рукопису до редакції: 05.11.2015 р.

Использование документов Всемирной организации здравоохранения в развитии общественного здравоохранения Украины.

Часть первая

В.В. Шафранский

Министерство здравоохранения Украины,
г. Киев, Украина

Цель – проанализировать документы ВОЗ, направленные на развитие общественного здравоохранения, с позиции применения в Украине.

Материалы и методы. Используются документы, принятые ВОЗ и направленные на развитие общественного здравоохранения, а также такие методы: библиосемантический, контент-анализа, системного подхода.

Результаты. Раскрыта цель и задачи для регионального и государственного уровней основных документов ВОЗ относительно реформы и развития системы здравоохранения и общественного здоровья.

Выводы. Показано значение Европейской политики «Здоровье – 2020» и Европейского плана действий по укреплению потенциала и услуг общественного здравоохранения для развития системы здравоохранения и общественного здоровья в Украине.

Ключевые слова: ВОЗ, документы, анализ, общественное здоровье, развитие.

The use of WHO documents in developing of public health in Ukraine.

Part first

V.V. Shafransky

Ministry of Health of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Purpose – to analyze WHO documents directed to developing Public Health from the point of their use in Ukraine.

Materials and methods. Documents approved by WHO and directed to the development of public health, bibliosemantic, content-analysis and systemic methods.

Results. Objective and tasks for the regional and national levels of main WHO documents as for reforming and development of health service systems and public health are revealed.

Conclusions. It is shown the influence of European policy «Health – 2020» and «European plan of action for strengthening capacity and services of Public health» upon the development of health systems and public health in Ukraine.

Key words: WHO, documents, analysis, public health, development.

Відомості про автора

Шафранський Віктор Вікторович – к.мед.н., заступник Міністра охорони здоров'я; Міністерство охорони здоров'я України; вул. Грушевського, 7, м. Київ, 01601, Україна.